

การศึกษาเชิงพรรณานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้พืชสมุนไพรของผู้ป่วยโรคเบาหวานในตำบลพระอาจารย์ อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก กลุ่มประชากรเป็นผู้ป่วยที่นำพืชสมุนไพรมาใช้เพื่อรักษาเบาหวาน จำนวน 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ผู้ป่วยโรคเบาหวานส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีการใช้พืชสมุนไพร ร่วมกับการใช้ยาแผนปัจจุบันในการรักษาโรค (ร้อยละ 96.5) พืชสมุนไพรที่นำมาใช้มีจำนวน 35 ชนิด โดยพืชสมุนไพรที่มีการใช้มากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ขวานง็อก เป๊าะคำปึง เตยหอม มะยม และแห้ม ตามลำดับ แหล่งที่มาของพืชสมุนไพรส่วนใหญ่ผู้ป่วยปลูกใช้เอง (ร้อยละ 66.1) ลักษณะการใช้เป็นการใช้พืชชนิดเดียว (ร้อยละ 67.8) โดยนำมารับประทานสด (ร้อยละ 57.6) ส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้มากที่สุดคือใบ (ร้อยละ 62.7) ระยะเวลาที่มีการนำมาใช้อยู่ระหว่าง 1-6 เดือน (ร้อยละ 59.3) เป็นการใช้แบบต่อเนื่อง (ร้อยละ 61.0) ส่วนผลที่เกิดจากการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาเบาหวาน พบว่า ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดลดลง (ร้อยละ 66.7) และส่วนใหญ่ไม่มีอาการข้างเคียงจากการใช้พืชสมุนไพร (ร้อยละ 96.6) ผู้ป่วยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคเบาหวานจากผู้ป่วยด้วยกัน (ร้อยละ 69.5)

ขวานง็อกและเป๊าะคำปึง เป็นพืชสมุนไพรที่มีผู้ป่วยนำมาใช้มากที่สุด แม้ว่าจะยังไม่มีรายงานการวิจัยถึงฤทธิ์ในการลดระดับน้ำตาลในเลือดก็ตาม แต่ก็พืชสมุนไพรที่สามารถปลูกได้ง่าย เก็บกินได้สะดวก มีวิธีการใช้ที่ไม่ยุ่งยาก ส่วนสมุนไพรที่มีรายงานการวิจัยว่ามีฤทธิ์ในการลดระดับน้ำตาลในเลือดได้ เช่น ลูกใต้ใบ ฟ้าทะลายโจร และ มะระขี้นก เป็นต้น แม้ว่าจะหาได้ง่ายในท้องถิ่น แต่กลับเป็นสมุนไพรที่ผู้ป่วยเบาหวานนำมาใช้ค่อนข้างน้อย เนื่องจากข้อจำกัดในการนำมาใช้ของแต่ละชนิด โดยเฉพาะรสชาติที่ขมของสมุนไพร

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงควรส่งเสริมให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานใช้พืชสมุนไพรที่รู้จักและมีอยู่ในท้องถิ่นรับประทานเป็นอาหาร เพื่อเป็นการควบคุมอาหารของผู้ป่วยและได้ฤทธิ์ในการลดระดับน้ำตาลในเลือดจากสมุนไพรบางชนิดด้วย โดยเฉพาะพืชสมุนไพรที่มีรายงานวิจัยถึงฤทธิ์ลดระดับน้ำตาลในเลือดได้ และควรจัดอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขและผู้ป่วยโรคเบาหวานในการใช้พืชสมุนไพรอย่างถูกต้องเพื่อความปลอดภัยในการใช้ เนื่องจากผู้ป่วยได้รับข้อมูลส่วนใหญ่มาจากแหล่งบุคคล

The objective of this descriptive study was to determine the medicinal plants used by diabetic patients at Pra-arjarn Subdistrict, Ongkharak District, Nakorn Nayok Province. The study population was 59 diabetic patients who used medicinal plants to treat diabetes mellitus. Data were collected by using an interviewing form which was developed by reviewing of the literatures, and were analysed by using descriptive statistic and content-analysis.

The results showed that most of the study population were female. Most of them used both the medicinal plants and modern medicine for the treatment of diabetes mellitus (96.5%). Thirty-five medicinal plants were used by these patients. The first top five rank of medicinal plants used were *Pseuderatherum platiferum* (Nees) Radlk., *Gynura procumbens* (Lour.) Merr, *Pandanus amaryllifolius* Roxb, *Phyllanthus acidus* (L.) Skeels and *Coscinium fenestratum* Colebr, respectively. Most of them were cultivated around the patients' living area (66.1%) and were used one at a time (67.8%) by eating fresh plants (57.6%). Part of the plants most popularly used was the leaf (62.7%). The duration of using these plants was between 1-6 months (59.3%) and was continuously used (61.0%). The results of using these plants showed that the blood glucose levels were decreased (66.7%), with no side effects (96.6%). The source of information was from other diabetic patients (69.5%).

Pseuderatherum platiferum (Nees) Radlk. and *Gynura procumbens* (Lour.) Merr were the most popular medicinal plants used by the patients due to the ease of cultivation and usage, even though there was no research about the lowering blood glucose activity. While the plants with such report, such as *Phyllanthus amarus* Schum. Et Thonn, *Andrographis paniculata* (Burm. F.) and *Momordica charantia* L. were less used due to many limitations such as a bitter taste of the plants.

The promotion of utilizing these plants as food for diabetic patients is an alternative way in controlling food intake and blood glucose lowering effect of some plants for the patients. Relevant training-courses about the use of medicinal plants correctly and safely for the health-personnells and diabetic patients are needed since the information is distributed through personal media.